

Maharashtra Pharmacist Association

Unite, Organize and Fight for Right!

"Aamhi Pharmacist!"

No. 1 Issue No. 2

April 2009

Rs. 20

Editorial

I hope the very first issue of "Aamhi Pharmacist!" would have impressed you!

The whole purpose of publication of this magazine is to unite and organize the fellow pharmacists of Maharashtra State so as to get the desire status to the profession of pharmacy and achieve the goal of welfare of every pharmacist.

Nevertheless, the process of getting status to the profession of pharmacy will start from providing jobs to every unemployed pharmacist to earn bread and butter. This should be our top priority. Then only we can focus on other common issues of different cadres of our profession.

We have to act very speedily towards achieving our goals. It would be pertinent to form network of all pharmacists as a matter of exigency, and therefore it and relative pharmacists to become members of MPA.

At association level we have planned plenty of activities for the welfare of pharmacists. We are very much sure to accomplish our goals. However if we want to succeed in our mission, it is most important fact that all our brothers and sisters have the desire of unity of joining hands together and make MPA, the real association of all pharmacists of Maharashtra.

I hope you realize the need of coming together and making MPA a very strong body of pharmacists of Maharashtra. So let us come forward by taking a small step to enjoy the beauty of unity and organisation.

Long live the profession of pharmacy!!

फार्मासिस्ट मित्रांना आवाहन !

डिप्लोमा अथवा डिग्री, आपण सर्व फार्मासिस्ट एकच आहोत हे लक्षात ठेवा.

फार्मासिस्ट कोणत्याही क्षेत्रात काम करित असला, तो कोणत्याही पदावर काम करित असला, तो तरूण किंवा वरिष्ठ असला, स्त्रि अथवा पुरुष असला, विद्यार्थी किंवा शिक्षक असला, शेवटी तो फार्मासिस्ट आहे हे लक्षात ठेवा.

आपल्या वैयक्तिक कल्याणासाठी, फार्मसी व्यवसायाच्या उत्कर्षासाठी व लोकांच्या आरोग्य सेवेसाठी एकत्र येवून काम करण्यासाठी हिच वेळ योग्य आहे.

तेव्हा महाराष्ट्रातील सर्व फार्मासिस्ट मित्रांना आवाहन करण्यात येते की त्यांनी हजारांच्या संख्येने महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोशिएशन चे सभासद व्हावे.

महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोशिएशन चे सभासद बना व न्याय मिळविण्यासाठी एकत्र येवून आणि संघटीत होवून लढण्यासाठी सज्ज व्हा!

महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोशिएशनची मागणी

डी.फार्म ला रू. २५,०००/- एवढा मासिक पगार मिळालाच पाहिजे.
बी.फार्म ला रू. ५०,०००/- एवढा मासिक पगार मिळालाच पाहिजे.
एम. फार्म ला रू. १ लाख एवढा मासिक पगार मिळालाच पाहिजे.

आम्ही फार्मासिस्ट आमच्या न्याय मागण्यासाठी लढा देण्यास सिध्द झालो आहोत.

महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोशिएशनचे सभासद बना व आपल्या अडचणी आम्हास सांगा! त्या आपणास सोडवायच्या आहेत.

महाराष्ट्र राज्यात एकही फार्मासिस्ट विनानोकरी राहता कामा नये. प्रत्येक फार्मासिस्ट ला पोटापाण्यासाठी नोकरी मिळून देण्यासाठी महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोशिएशन तत्पर आहे याची खात्री बाळगा.

फार्मासिस्ट चा बुलंद आवाज

"आम्ही फार्मासिस्ट "

जनहितास्तव संघटनेच्या मागण्या व पुढील वाटचाल

केंद्रशासन जनहितासाठी वेळोवेळी औषधी विषयक धोरण ठरवित आले आहे. “औषधी धोरण, १९८६” हे औषधी उद्योग व अनुषंगीक बाबी करीता योग्य ती उपाययोजना सूचविण्यासाठी, केंद्र शासनाने १९८६ साली प्रकाशित केले. त्यामध्ये प्रामुख्याने खालील उद्दिष्टे ठरविण्यात आली होती.

१. प्रतिबंधनात्मक उपायांसाठी जिजनावश्यक व जीव वाचविण्यासाठी चांगल्या गुणवत्तेची औषधे भरपूर प्रमाणावर व योग्य त्या किमतीवर उपलब्ध करून देणे.
२. औषध गुणवत्ता नियंत्रण व्यवस्था मजबूत करून देशामध्ये औषधांचा योग्य वापर व्हावा म्हणून पुढाकार घेणे.
३. परिणामकारक किमतीमध्ये व औषधांचे योग्य ते आकारमान ठरवून औषधी उद्योगास चालना तसेच नविन औषधांची निर्मिती व नविन तंत्रज्ञानाचा वापर यासाठी पोषक वातावरण तयार करणे, आणि
४. देशांतर्गत औषधी उत्पादन करण्याची व्यवस्था मजबूत करणे.

या १९८६ च्या धोरणामध्ये केंद्र शासनाने चांगल्या प्रतीची औषधे वाजवी किमतीमध्ये पुरेशा प्रमाणात उपलब्ध करून देण्याचे मुख्य हेतूने काही बदल करून नवीन सुधारीत धोरण स्विकृत केले. त्यानुसार खालील महत्वाच्या बाबींचा अंतर्भाव केला गेला.

१. मोजकी औषधे वगळता इतर बहुतेक मुल द्रव्य औषधे व त्यांचे पासून तयार केलेल्या औषधांना औद्योगिक परवाना घेण्यापासून मुक्त केले.
२. परराष्ट्रीय कंपन्यांच्या काही औषधांचे प्रवर्ग वगळता ५१% पर्यंत गुंतवणूकीस मुभा दिली.
३. मुलभूत पायऱ्यांपासून तयार केलेल्या औषधांना त्यांची किमत ठरवितांना गुंतवणूकीवर अधिक सुट जाहीर केली.
४. ज्या औषधांची वाषिक उलाढाल ४ करोड रूपयांपेक्षा अधिक होती त्या औषधांच्या किमतीवर नियंत्रण आणण्याचे ठरविले. व औषधांच्या किमती वाढू नये यासाठी सतर्क राहण्यासाठी सिध्द झाले व त्याचबरोबर बाजारातील स्पर्धेमुळे औषधांच्या किमती स्थिर

राहतील असा आशावाद जपला . आणि म्हणून औषध किमत नियंत्रण आदेशा अंतर्गत असणारी १४२ औषधांची यादी कमी करून ती ७३ वर आणून ठेवली . जी औषधे या यादीमधून वगळली त्या औषधांच्या किमती वाढणार नाही यासाठी दक्ष राहण्याचे ठरविले व त्यांच्या किमती अवाजवीरित्या वाढल्याचे लक्षात आल्यास त्यांवर योग्य त्या उपाययोजना करून अशा औषधांच्या किमतीवर पुन्हा नियंत्रण आणण्याचे सूचित केले .

५. औषध किमत नियंत्रणाखाली असलेल्या सर्वप्रकारच्या औषधांचे उत्पादनानंतरच्या खर्चामध्ये सरसकट १०० % वाढ मान्य करण्यात आली .
६. मोठ्या प्रमाणावर खप असलेल्या औषधी उत्पादनांचे प्रमाणित आकारमान ठरवून त्यांच्या किमतीवर नियंत्रण आणण्याचे ठरविले .
७. औषधांच्या संशोधन व विकासास चालना देण्यासाठी औषधी कंपन्यांना अधिक सवलती मिळव्यात म्हणून सचिव स्तरावर ठराविक वेळ मर्यादेत निर्णय घेण्याचे ठरविले .
८. औषधी किमत नियंत्रणेचे काम अधिक प्रभावीपणे व्हावे म्हणून राष्ट्रीय औषधी किमत नियंत्रण प्राधिकरणाची निर्मिती करण्याचे ठरविले . हे प्राधिकरण औषधांच्या किमती नियंत्रीत करून सादर करण्यात आलेल्या औषधी पाटांच्या व मूळ औषधी द्रव्यांच्या किमती अनुक्रमे दोन व चार महिन्यांच्या आत निश्चीत करेल तसेच हे प्राधिकरण औषध किमत नियंत्रण आदेशातील सर्व तरतुदींचे अंमलबजावणीचे काम बघेल .
९. औषधांची गुणवत्ता व त्यांचा योग्य वापर व्हावा म्हणून लोकसभा राष्ट्रीय औषधी प्राधिकरणाची निर्मिती करून घेईल ज्यामुळे औषधी व सौंदर्य प्रसाधने कायद्याची व त्याअंतर्गत नियमांच्या तरतुदींची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करता येईल . त्याच बरोबर औषधांचा खप व वापर केवळ चांगल्या पध्दतीनुसारच करण्यात येईल व आवश्यक त्या औषधांना मान्यता देऊन , अनावश्यक औषधी पाठ जे जन आरोग्यासाठी घातक आहेत त्यावर बंदी आणण्याचे काम बजावेल . तसेच हे प्राधिकरण औषधांच्या पाटांची राष्ट्रीय यादी तयार करून लोकांच्या व डॉक्टरांच्या मार्गदर्शनाकरिता प्रसिध्द करेल आणि आरोग्य व्यवस्थेतील वेगवेगळ्या पातळ्या वरील कार्यरत संस्था यांनी या औषधी पाटांच्या यादीतील औषधेच योग्यरित्या वापरावी म्हणून खबरदारी घेईल .
१०. राज्य व केंद्र शासनाच्या अखत्यारितील औषध नियंत्रण प्रयोगशाळा यांचा दर्जा वाढवा म्हणून योग्य ती साधन सामुग्री व पुरेसे मनुष्यबळ उपलब्ध करून देण्यात येईल . तसेच औषध नियंत्रण प्रशासनाची जादा कार्यलये क्षेत्रीय पातळीवर उभारण्यात येतील त्यासाठी लागणारा निधी उभा करण्यासाठी औषधी उत्पादनावर १ % इतका

अधिभार लावण्यात येईल. तसेच या निधीतील काही भाग औषधी संशोधन व विकास कामावर खर्च करण्यात येईल.

११. आयुर्वेदिक, सिध्द, युनानी, होमीओपथिक व इतर पारंपारिक उपचारांच्या भारतीय औषधी पध्दतींचा विकास व्हावा म्हणून त्यास चालना देण्यासाठी केंद्र शासन आरोग्य मंत्रालया अंतर्गत स्वतंत्र विभागाची निर्मिती करेल.
१२. रसायन मंत्रालयाच्या सचीवांच्या अधिकाराखाली एक आंतर मंत्रालयीन समन्वय समिती स्थापन करण्यात येईल जी औषधी उद्योगासंबंधी प्रश्नाबाबत योग्य ते नियंत्रण ठेवून त्यावर वेळेवर उपाययोजना करेल.

केंद्रशासनाने १९९० च्या दशकात आपली अर्थव्यवस्था अधिक खुली करण्याच्या व व्यापारासाठी मुक्त बाजारपेठ उपलब्ध करण्याच्या धोरणाचा अंगिकार केला. तसेच देशातील औषध उद्योग हा आघाडीचा व तंत्रज्ञानावर आधारित उद्योग असल्याने व लोकांच्या आरोग्याशी निगडित असल्याने, पंतप्रधानांनी उद्योग व व्यापार सल्लागार समिती चे गठन केले. सदर समितीने औषध उद्योगास विशेष दर्जा देऊन त्याच्या सर्वांगीण विकासाच्या दृष्टीने, औषधी धोरण, १९८६ मधील प्रमुख उद्दिष्टे डोळ्यासमोर ठेवून नविन औषधी धोरण सन २००२ खाली जाहिर केले.

औषधी धोरण, २००२

१. औद्योगिक परवाने धोरणास आणखी शिथिल केले.
२. परकीय गुंतवणूक १००% करण्यापर्यंत मुभा दिली.
३. परकीय तंत्रज्ञानावर आधारित करारा अंतर्गत नविन औषधी उत्पादनास मंजुरी देणे.
४. आयात करावयाचे औषधांच्याबाबतीत अस्तित्वात असलेले 'एक्झीम' धोरण पुढे चालू ठेवण्यात आले. आयात औषधांचा दर्जा व गुणवत्ता राखण्यासाठी, आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालयास अधिक दक्ष राहण्यास सांगितले.
५. औषधांचे संशोधन व विकास कार्यास अधिक चालना देणे त्यासाठी विज्ञान व तंत्रज्ञान मंत्रालयास औषधी विकास चालना मंडळ स्थापन करण्यास सांगितले. त्यासाठी याच मंत्रालयाच्या अखत्यारित राखीव निधी उभा करण्यासाठी एका मंडळाचे गठन करण्याचे ठरविले व औषधी कंपन्यांना आर्थिक मदतीची तरतूद करण्याचे ठरविले.

६. औषधांच्या किमती ठरविण्याच्या धोरणाचा आढावा घेऊन जास्त खपाच्या मूळ औषधी द्रव्या पासून उत्पादन केलेले प्रसिध्द ब्रँडवरून किमत ठरविण्याची कल्पना बाजूला ठेवली. सध्या केंद्र शासनाकडे विविध औषधी पाटांचा एकूण खूप या विषयीची माहिती शोधण्यासाठी स्वतःची अशी यंत्रणा नाही. त्यासाठी खासगी कंपनी **ORG-MARG** ने संकलीत केलेल्या माहिती व आकडेवारी चा आधार घ्यावा लागतो. आता त्याच्याच जोडीने भारतातील इतर स्रोत जसे **CIMS, MIMS, Drug Today**, इत्यादी प्रकाशनांच्या माध्यमातून औषधी पाटांच्या खपाची माहिती घेण्याचे निश्चित केले. तथापी यासर्व माध्यमातून संकलीत करण्यात आलेल्या माहितीमधून विशीष्ट औषधी मूलद्रव्यापासून बनविण्यात आलेले औषधी पाट, त्यांचे विविध डोसेज फॉर्म, त्यांचे इतर औषधाबरोबर तयार करण्यात आलेले औषधी पाट, वेगवेगळ्या स्ट्रेंथ, पॅक साईझ इत्यादीबाबतची तपशिलवार आकडेवारी मिळू शकत नाही. त्यासाठी राष्ट्रीय औषधी किमत प्राधिकरणास हे काम **ORG-MARG** च्या मार्च, २००९ मध्ये उपलब्ध असलेल्या माहितीनुसार करण्यास सुचविले, त्यानुसार एखाद्या औषधी मुळ द्रव्याचा वार्षिक खप २५ करोड पेक्षा अधिक असून एखादा उत्पादक या औषधी मूलद्रव्यापासून ५०% पेक्षा अधिक औषधाची पाट उत्पादन करित असेल तसेच एखाद्या औषधी मुळ द्रव्याचा वार्षिक खप १० करोडपेक्षा अधिक व २५ करोडपेक्षा कमी असेल व एखाद्या औषधी उत्पादक अशा औषधी मुळद्रव्यापासून ९०% किंवा अधिक औषधी पाट बनवित असेल ज्यात इतर मूल द्रव्य औषधी वापरून औषधी पाट तयार करित असतील अशा औषधी मुळद्रव्यांना आणि त्यापासून बनविण्यात येणाऱ्या औषधी पाटांना औषध किमत नियंत्रण आदेशांतर्गत आणण्याचे ठरविले. तथापी प्राधिकरणास या व्यतिरीक्त इतर औषधांच्या किमतीबाबत देखील नियंत्रण आणण्याचे अधिकार देण्यात आले.

७. देशात बनविण्यात आलेल्या औषधांच्या बाबतीत औषधांचा उत्पादनपश्चात खर्च हा १००% करण्यास मंजुरी दिली व आयात करण्यात येणाऱ्या औषधांच्या बाबतीत हाच खर्च लॅंडींग खर्चाच्या ५०% एवढा ठेवण्यात आला.

८. औषध किमत नियंत्रण आदेशातील सूची मधील मूलद्रव्ये औषधापासून तयार करण्यात आलेल्या औषधी पाटांच्या किमती ठरविण्याचे सूत्र पूर्वीसारखेच ठेवण्यात आले. तसेच उत्पादक, वितरक किंवा घाऊक विक्रेत्यांने असे औषधी पाट किरकोळ विक्रेत्यास किरकोळ किमती मधूनकर वजा जाता १६% कमी करून त्याची विक्री केली पाहिजे. तसेच औषधी पाटांची सिलींग प्राईज (किरकोळ किमत) ही वेळोवेळी निश्चित केली पाहिजे व सर्व प्रकारच्या उत्पादकास अगदी स्मॉल स्केल औषधी उत्पादक किंवा जेनेरिक नावाने औषधी पाट बनवित असलेल्या उत्पादकास याचे पालन करण्याचे बंधन घालण्यात आले. यामध्ये पेटेंट मिळालेला किंवा देशी तंत्रज्ञानाने विकसित झालेल्या मूल द्रव्यापासून बनविण्यात आलेल्या औषधी पाटांना किंवा औषधी पाटांची नविन डिजिटल सिस्टीमना

वगळण्यात आलेले आहे. औषध किंमत नियंत्रण आदेश अंतर्गत सूचीमध्ये नमुद करण्यात आलेल्या मूळ औषधी द्रव्याची किंमत निर्धारित करण्याचे अधिकार लोकहितास्तव केंद्र शासनाने स्वतःकडे ठेवले आहेत, यासाठी सन १९९७ साली स्थापन करण्यात आलेल्या राष्ट्रीय औषध किंमत प्राधिकरणाची पूर्नरचना करण्याचे निश्चित केले व त्यानुसार सर्व प्रकारच्या औषधी किंमतीवर नियंत्रण ठेवण्याचे किंवा किंमती निश्चित अथवा सुधारीत करण्याचे संपूर्ण अधिकार बहाल करण्यात आले.

९. औषधी किंमत नियंत्रण आदेशा अंतर्गत औषधी उत्पादकांनी मर्यादित किंमतीपेक्षा जादा भावाने औषधी विकल्याने जी रक्कम कमावली आहे ती त्या उत्पादकाकडून वसूल करण्यात येईल व पुर्वी ठरविलेल्या कारणासाठी वसूल करण्यात आलेली सदरहू रक्कम खर्च करण्याचे ठरविण्यात आले.

१०. आरोग्य व कुटूंब कल्याण मंत्रालयातर्फे औषधांची गुणवत्ता व दर्जा नियंत्रण हे आंतरराष्ट्रीय दर्जानुसार असले पाहिजे. औषधांची चाचणी ही आंतरराष्ट्रीय मानकानुसार झाली पाहिजे, नविन तंत्रज्ञानाने विकसीत व भारतामधूनच संशोधन व विकास करून बनविण्यात आलेल्या नविन औषधांस लवकरात लवकर मंजूरी देण्याचे ठरविले, औषधांची गुणवत्ता, दर्जा, सुरक्षितता व परिणामकारकता ही अत्युच्च दर्जाची राखली जाण्यासाठी केंद्र व राज्य पातळीवर जागतिक स्तराचे औषध नियंत्रण प्रशासन निर्माण करण्याचे ठरले.

११. राष्ट्रीय पातळीवरील महत्वाची गोष्ट म्हणजे केंद्र शासनाने यापूर्वीच औषध निर्माण शास्त्र विज्ञान व तंत्रज्ञान, शिक्षण व प्रशिक्षण यामध्ये अत्युच्च दर्जाचे प्राविण्य मिळविण्याच्या हेतूने राष्ट्रीय औषधी शिक्षण व संशोधन संस्था सुरू करण्यात आली. या संस्थेच्या माध्यमातून औषध निर्माण शास्त्र शिक्षणाचा व संशोधनाचा दर्जा उंचावण्याचे ध्येय निश्चित करण्यात आले. याशिवाय ही संस्था या शिक्षण सेवेमध्ये प्रशिक्षित शिक्षक वर्ग व इतर मनुष्य बळाचा विकास करण्या बरोबरच देशीय औषध उद्योगास लागणारे औषधी तंत्रज्ञान व संशोधन यांचा विकास देशात औषधी उद्योग समुहाचे सहकार्य घेऊन साध्य करण्याचे ठरविले.

१९८६ व २००२ च्या औषध धोरणानुसार केंद्र सरकारने केलेली तथाकथित प्रगती ही कुर्मगतीने चालु असल्याचे आपण पाहिले आहेत. भारत सरकार हे जगामधील इतर देशांच्या तुलनेने आरोग्य सेवे करिता खुपच कमी पैसे खर्च करित असल्याचे चित्र पहावयास मिळते.

आपल्यापेक्षा आपले शेजारील राष्ट्रे जी आपल्यापेक्षा गरीब असून देखील आरोग्य सेवेकरीता तुलनेने जास्त पैसे खर्च करतात.

केंद्र सरकारने वेळोवेळी जाहीर केलेल्या धोरणानुसार सर्वोच्च दर्जाचे औषध नियंत्रण प्रशासन तथा औषधी चाचणी प्रयोगशाळा अद्याप तयार केले नाहीत. औषधांच्या किमतीवर नियंत्रण तर दूर दिवसेंदिवस औषधे इतकी महाग होत चालली आहेत की लोकांना ती परवडत नाहीत त्यामुळे लोकांचे हाल बघवत नाहीत. त्यातच काही औषधे किंवा मेडीकल डिव्हायसेस ही एवढी महाग आहेत की सामान्य माणूस व गरीब जनता अक्षरशः भरडून निघतेय व याचा फायदा केवळ उत्पादक कंपन्या, हॉस्पिटल व डॉक्टर मंडळी घेत आहेत. मात्र या सर्व व्यवहारात फार्मासिस्टचे व फार्मसी व्यवसायाचे नाव हकनाक बदनाम होत चालले आहे.

“NIPER” सारख्या संस्था सुरु करून त्यामध्ये फक्त पदव्युत्तर शिक्षणाचे कार्य सुरु आहे. प्रत्यक्षात शासनाने सर्व देशाभरात किमान ५०० औषध निर्माण शास्त्र महाविद्यालये सुरु करून डी.फार्म /बी.फार्म /फार्म.डी चा अभ्यासक्रम तातडीने सुरु करण्याची आवश्यकता आहे. तसेच औषधी दुकानातील फार्मसीस्ट व हॉस्पिटल फार्मसिस्ट यांना ठराविक कालांतराने सतत प्रशिक्षण देण्यासाठी देशांतर्गत विभागीय पातळीवर प्रशिक्षण केंद्रे सुरु करणे आवश्यक आहे.

या सर्व गोष्टी करून घेणे हे लोकहीतासाठी व त्यांच्या आरोग्यासाठी अतिशय महत्वाची गोष्ट आहे. यासाठी महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोसिएशन येणाऱ्या काळांमध्ये यावर योग्य ती उपाययोजना करावी म्हणून केंद्रशासन व राज्य शासनाकडे आग्रही मागणी मांडेल. यासाठी सर्व फार्मासिस्ट बंधु भगिनी मग ते कोटेही कार्यरत असो त्यांना सर्वांना मिळून यात सहभागऽव्हावणे गरजेचे आहे तरच या गोष्टी आपण जनहितास्तव पदरात पाडून घेण्यात यशस्वी होवू. यामुळे फार्मासिस्ट व फार्मसी व्यवसाय यांचा फायदा होईलच शिवाय लोकहीत साधले जाणार असल्याने या विषयांतर्गत अनेक ठोस कार्यक्रम राबविणे उचित ठरणार आहे. येथून पुढे “आम्ही फार्मासिस्ट!” च्या माध्यमातून जनतेच्या व फार्मसिस्टच्या हितासाठी महत्वाच्या अशा प्रत्येक विषयासंबंधीत सविस्तर धोरण, नियोजन व अंमलबजावणीबाबत सर्व फार्मसिस्ट बंधुना जागरूक करण्यात येईल. तसेच सर्व फार्मासिस्ट सहकाऱ्यांना आवाहन करण्यात येते की त्यांनी आता त्यांचे याविषयासंबंधीचे स्पष्ट विचार दर्शविणारे लेख, प्रतिक्रिया, विचार, इत्यादी मोठ्या संख्येने “आम्ही फार्मासिस्ट!”कडे पाठवावेत.

-बी.ई. खोमणे-

अध्यक्ष, महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोसिएशन

पुस्तके – आपले मित्र, मार्गदर्शक व गुरु

मित्रांनो आपण सर्वजण जाणतो की शाळा व महाविद्यालयामधून शिकून सवरून आपण मोठे झालो आहोत. हे सर्व करण्यामध्ये आपल्या अध्यापक वर्गाचा मोठा हात होता. अगदी पहिली पासून ते महाविद्यालयीन शिक्षण ज्यामध्ये विविध शाखेतील उच्च अथवा विज्ञान व तंत्र शिक्षणाचा समावेश होतो, ते घेतांना आपल्या गुरूजनांनी विविध विषयावर विहित केलेल्या क्रमिक पुस्तकांचा आधार घेतला होता. ही पुस्तके त्या त्या विषयातील तज्ञ गुरूजनांनी आपल्याला तो विषय व्यवस्थित समजावा म्हणून विषयाच्या वेगवेगळ्या प्रकरणांची मांडणी सुलभ रितीने सोदाहरणे देऊन त्यांची निर्मिती केली ज्यामुळे विषय समजावून घेण्यास निश्चित मदत झाली. अशा पाठ्यपुस्तकांच्या जोडीलाच कधीतरी संदर्भ ग्रंथांचा आधार आपण घेत होतो, ज्यामुळे विषयातील सखोल ज्ञान आपणास प्राप्त झाले. शिक्षण घेतांना पाठ्यपुस्तक व संदर्भ ग्रंथ यांची असलेली प्रचंड संख्या व त्यामुळे ज्ञान साधनेला लाभलेल्या आधारांमुळेच समाजाला लाखो सुशिक्षित नागरीक व व्यवसायिक उपलब्ध झाले.

या शैक्षणिक क्रमिक पाठ्यपुस्तके व संदर्भ ग्रंथाव्यतिरीक्त इतर पुस्तकीय जग विस्तीर्ण स्वरूपात मानवीय विकासासाठी व मनोरंजनासाठी खजिन्याच्या स्वरूपात हजारो वर्षांपासून व आजही उपलब्ध आहेत. या पुस्तकांमध्ये विविध विषयांचा भडीमार देखील तितकाच व्यापक आहे. त्यात प्रामुख्याने साहित्य विषयक, विज्ञान विषयक, सामाजिक व ऐतिहासिक कादंबऱ्या, नाटक, कविता संग्रह, आत्मचरित्र, कथा संग्रह, प्रवास वर्णनपर लेख इत्यादी अनेक ग्रंथांचा विपुल खजिना जगातील सर्वच भाषामधून आमच्या करीता सहज उपलब्ध आहे. आपण जेव्हा शिक्षण जिवनातून बाहेर पडून जिवन जगण्याच्या व्यापामध्ये आपल्याला झोकून देतो त्यावेळी अशी पुस्तके व वर्तमानपत्रे/नियतकालिकांसोबत आपण वाटचाल करीत पुढे जात राहतो. यामध्ये ही पुस्तकरूपी धन संपदा आपणास जीवन कसे जगावे यापासून अगदी निखळ मनोरंजनापर्यंतच्या सर्व गरजा पूर्ण करण्यास सहाय्यभूत ठरते. शेवटी म्हटलेले आहे की, वाचाल तर वाचाल! हे पुस्तक रूपी गुरु आपले ज्ञान दिवसेंदिवस समृद्ध करून जीवनाला एक परिपूर्ण अर्थ प्राप्त करून देण्यास हातभार लावतात तेव्हा लक्षात येते की खरचं जगातील महान तत्ववेत्ते, वैज्ञानिक, साधु - संत, महात्मे, ज्यांनी आपल्या समोर लाखो पुस्तकांच्या माध्यमातून हे अमृत उपलब्ध करून दिले त्यांनीच हे मानवीय जीवन खऱ्या अर्थाने समृद्ध केले आणि म्हणून वाचल्याने ज्ञान वाढते, ज्ञान ही शक्ती आहे आणि या शक्तीच्या आधारेच मानव हा आज पर्यंतचा जिवनकाल आनंदाने जगत आला आहे.

म्हणून मित्रांनो, आपले जीवन खरोखरच समृद्ध करावयाचे असेल तर आपणास दररोज उपयोगी पडणारे व आपण ज्या विषयातून तज्ञ बनून जीवनाची वाटचाल करावयास

निघालो त्यासाठी नुसतेच घेतलेले शिक्षण हे पुरेसे ठरत नाही तर वारंवार त्यांची उजळणी केली पाहिजे, तसेच त्यात दररोज वाढणारे ज्ञान देखील समजावून घेतले पाहिजे. याचबरोबर जीवन जगण्याचे तत्वज्ञान, नैतिकता, व्यवस्थापन शास्त्र, मनोरंजनपर इत्यादी विषयांवर आधारीत पुस्तकांचे वाचन आवश्यक केले पाहिजे.

जागतिक आरोग्य संघटनेने फार्मासिस्ट बनण्यासाठी सात गुणसूत्रे अंगी असणारा फार्मासिस्ट औषधी व्यवसायासाठी साकारला आहे हे आपण जाणतो. ती सात गुणसूत्रे असणारा फार्मासिस्ट हा काळजी वाहणारा, निर्णय घेणारा, संवाद साधणारा, व्यवस्थापक, नेता, शिक्षक व आयुष्यभर सतत ज्ञान संपादन करणारा विद्यार्थी असला पाहिजे. यामधील शेवटचा गुण म्हणजे जिवनभर ज्ञान संपादित करित राहणारा विद्यार्थी असणे हा अधोरेखित केला आहे. हा गुण जोपासण्यासाठी आपणास पुन्हा एकदा उपलब्ध असलेल्या उत्तमोत्तम ग्रथांचा आधार किती आवश्यक आहे हे पटते.

आपल्या प्रत्येक फार्मासिस्टने त्याचे व्यवसायिक कर्तव्य पार पाडण्यासाठी शिक्षणातून घेतलेले ज्ञान नुसतेच टिकवून ठेवणे नाही तर त्यामध्ये अगदी अलीकडील काळात काही भर पडली असल्यास त्या माहितीचेही आकलन करून घेणे आवश्यक बाब आहे. त्याचबरोबर जिवन खऱ्या अर्थाने समृद्ध करण्यासाठी व्यावसायिक ज्ञानाबरोबर इतर ज्ञान वाढविणारे ग्रंथ व पुस्तके, नियतकालिके त्याच्याच जोडीने मनोरंजनासाठी चांगली पुस्तके वाचणे ही आवश्यक बाब मानली पाहिजे व त्यासाठी जाणीव पूर्वक वेळ काढला पाहिजे.

अशी चांगली पुस्तके शोधून काढण्याचे काम आपण सर्वांनी करावयाचे आहे. चांगल्या पुस्तकांचा परिचय आपल्या सहकाऱ्यांना करून देणे जेणेकरून ज्या सहकाऱ्यांना याचा फायदा घ्यायचा आहे त्यांना हा परिचय निश्चितच उपयोगी ठरणार आहे याची खात्री असल्याने आपण आपल्या मासिकाच्या माध्यमातून हा उपक्रम राबविणार आहोत. त्यासाठी आपण सर्वांना आवाहन व विनंती करण्यात येते की आपण आवर्जून विशेष चांगल्या पुस्तकांचा परिचय एका छोटेखानी लेखामधून आपल्या वाचकांना करून द्यावा. सदरहू पुस्तक परिचय लेख हे आपल्या मासिकातून अवश्य छापण्याचा प्रयत्न राहिल.

-बी.ई.खोमणे-

अध्यक्ष, महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोसिएशन

Dr. Rahul Rathod
Manager –IPM
Glenmark Generics Ltd. Mumbai

Congratulations to Maharashtra Pharmacist Association for initiating to start Bilingual Magazine. Such type of platform will help all fellow pharmacist to discuss professional issues, enhance scientific and organizational skills. Today pharmacy education is under major transformation in India. Pharm D course has started with the aim to cater the need of clinical pharmacist in India and abroad. Now this is high time we should collectively think about employment opportunities about the graduates coming out of this course. As number of pharmacy graduates are increasing we will have to look about possible alternative job opportunities for the graduates. The initiative taken by Maharashtra Pharmacist Association to publish Bilingual Magazine will address and provide platform to address such professional issues.

A lamp never lightens the other lamp unless it is burning itself

I heartily congratulate Maharashtra Pharmacist Association on this effort

Pharmacy Education – Future Perspective

Hemangi Purarkar
Final Year B.Pharm.
Tatyasaheb Kore College of Pharmacy,
Warananagar, Dist. Kolhapur, 416 113

In the beginning of the current century Drug industry was practically non-existent in India and pharmaceuticals were being imported from abroad. The first world war changed the situation and not only were finished and cheap drugs imported in increasing volume, the demand for indigenous products also was voiced from all sides. With the clamour for swadeshi goods manufacturing concern, both Indian and Foreign, sprang up to produce pharmaceuticals at cheaper rates to compete with imported products. Naturally some of these were of inferior quality and harmful for public health. The government was therefore, called upon to take notice of the situation and consider the matter of introducing legislation to control the manufacture, distribution and sale of drugs and medicines.

While the chemist shops in our country have yet to evolve into pharmacies-internet pharmacies dispensing medicines and the relevant patient information are already a reality in many parts of the developing world. This stunted growth of professional pharmacy in our country is the result of misplaced belief that profession is same as vocation. This belief has kept Indian pharmacy academics completely focused on industrial pharmacy at the cost of real – community pharmacy.

While the justification for focusing pharmacy education on industrial Pharmacy after attaining national freedom was valid. However its review to make it relevant in contemporary scenario is already too late.

Our present system produced half a million “qualified” pharmacists but not many “trained” professionals. This has effectively led to a situation where neither there is a need felt by the society nor is there anyone available to fulfill that

“professed” need. This situation feeds on itself to such an extent that may attempt to keep one’s knowledge updated and work professionally has strong economic disincentives in Indian retail pharmacy practice. There is virtually a complete lack of any training or incentive to professionalise – as a result of which even the most enthusiastic pharmacists gradually convert into mere traders. The uninspiring implementation of statutory provisions had led to a cancerous proliferation of retail drug shops and the situation now threatens the profession itself. The retail pharmacist shall be relevant to the society only if he can make a difference to the patient – by providing him information about drug usage to achieve better outcome than the patient obtains by uninformed usage of drugs.

The president of IPC-Prof. Kulkarni-himself conceded in his inaugural address of IPC 2001 that talking about community pharmacy has become a pass-time lately. A lot of verdict for this new fascination about community pharmacy goes to the community pharmacy division of IPA, which launched a persistent campaign to nudge the retail pharmacists, the academicians, professional association managers and lately the society itself.

The pharmacist is an essential category of human resource in medical profession. They should have in-depth knowledge about the sources, collection, preservations, preparation, quality assurance etc. of medicines. They supplement the medical practitioners in quality dispensing. In the pharmaceutical industry they maintain quality of product. They should possess sound knowledge in drug laws, Drug & cosmetic Act, Rules, action and reactions of drug substances etc.

India's population is one billion. We have in the country about 4, 00,000 pharmacists. Our 350 pharmacy institutions generate further 20,000 pharmacists each year. Our pharmacists serve community, hospitals, industry, regulatory, teaching etc. In spite of such a large presence of pharmacy in the country, pharmacists are not recognized as health care service providers. They are seen more like traders, selling prepacked medicines. Ideally pharmacists should play major role in the national health programmes and should be recognized by the public and government as health care providers. This is only possible if pharmacists can realize various healthcare possibilities that exist. Health is a fundamental human right and proper quality of medicines and service by pharmacists help to fulfill that obligation.

These professionals play a key role in the treatment of disease. They advise both doctors and patients about the dosages, interactions, and side effects of medications. In fact, pharmacists don't only work at the corner drug store, you will also find them researching new medications for drug companies or monitoring drug therapy at hospitals, nursing homes, and mental health institutions. Some pharmacists specialize in specific drug therapies such as cancer or mental health treatments.

Rational use of drugs means right drug, right dose and right duration. As per the Delhi Society for the promotion of Rational Use of Drugs, only half of the patients take medicines as intended. The reasons are lack of instructions provided with the prescription, low literacy and poor dispensing practices. Intervention at pharmacy significantly increased the dispensing time from 25.4 seconds to 114.4 seconds. Intervention by pharmacists in explaining the patients about medicines prescribed to them, significantly enhanced patient's knowledge of correct use of medicines from 56% to 90%. Over 60% of drugs prescribed in rural areas were not essential compared to 47% in urban areas. Self-medication as a percentage of

total population is high in urban areas (37%) compared to rural areas (17%)

The report of a WHO Consultative Group, in 1988, has clarified the role of the pharmacists in the Health Care System. Broadly speaking, the pharmacists can take part in health promotion campaigns, locally and nationally, on a wide range of drug related and health-related topics. Various drug related and health – related topics. Various drug related topic are: rational use of drugs, alcohol abuse, tobacco use, discouragement of drug use during pregnancy, organic solvent abuse, and poison prevention. The health topics are: diarrhoeal diseases, tuberculosis, leprosy, HIV-invention, AIDS and blindness programmes.

When counselling patients, the physician may focus on the goal of therapy, the risks and benefits and side effects. The pharmacists on the other hand may focus on correct usage, treatment adherence, dosage, precautions and storage information. Medicines can be dangerous if they are not used properly, so it is important that pharmacists create proper awareness on the perils of self medication. Therefore, it will help pharmacists to do job better if they learn more about the medicines they dispense by demonstrating competence, they will be able to win public recognition, and their job will become more rewarding.

WHO's goal is to help save lives and improve health by ensuring the quality, efficacy, safety and rational use of medicines and sustainable access to essential medicines, particularly for the poor and disadvantaged.

The WHO-India program on the rational use of drugs, aim at promoting rational prescribing through a multi pronged strategy which includes interventions to correct drug use problems, adoption of Essential Medicine list, development of standard treatment guidelines, determining and restricting irrational prescribing.

Polypharmacy, use of non essential drugs based on WHO criteria, indiscriminate use of analgesics, antibiotics, and vitamins, use of brand names of the medicines more commonly while prescribing the generic preparations and ignoring important drug-drug or drug - food interactions and even some time prescribing banned drug because of ignorance are few important irrationalities. Most of the times recommendations of medical ethics bodies and the WHO to prescribe, the cheapest brand are not used which also reflects the apparent lack of concern that practitioners have for the economic consequences of drug prescriptions. It has also been frequently observed that doctors are prescribing under the influence of promotional tactics of pharmaceuticals industries. This had led to increased incidence of side effects, drug interactions and cost of therapy.

Irrational prescribing is a habit that is difficult to cure. However, prevention is possible. Irrational prescribing can be avoided by sticking to the ideal prescription writing and by following p-drug concept. Many studies for prescription trends have been conducted in past including in pediatrics population in India to study prescription trends are rationality of prescription, but such studies from time to time should be carried out so that irrationalities prevalent in the region can be cited and adequate measure can be taken in positive direction in overall welfare of the society.

In 1977, the international pharmaceutical federation recommended step-wise implementation of Good pharmacy practice in developing countries. The aim is to promote good health and prevent ill health. Accordingly all pharmacy personnel should be trained and equipped in term of literature and support material to give advice on general health matters as well as more specific information and services relating to

medicines supplied by them. Working relationship between physicians and pharmacists has complementary and supportive responsibilities in achieving the goal of providing optimal medicinal therapy. This requires communication, respect, trust and mutual recognition of each other's professional competence.

An ideal pharmacy institution should have recommended affiliation with a patient-care set up. The pharmacy teacher's community should take notice of this critical and important issue and involve a cross section of practicing pharmacists to review this situation. We have to believe today of projecting pharmacy as a socially relevant profession.

The Central Govt. should take adequate steps to introduce organized training course to train and build good pharmacists. It is therefore important to formulate a uniform course in the pharmacy, prescribing minimum norms regarding subjects to be taught and other facilities for proper education in this field. Such recognition is considered an highly essential for professionalism and standardization in the field of manufacturing of medicines, its sale and distribution, dispensing etc. by providing properly trained and competent pharmacists.

Keeping in view the preoccupation at the dispensing counters, it will be up to pharmacists to decide what level of value added service can be provided. The main driving force will have to come from pharmacists themselves. They are best able to decide what can be achieved and within what timescale. But, all the pharmacy profession related associations will have to be committed to change and use their influence to convince community and government that pharmacists can play a significant role in National Health Care Programmes.

Dr. M.K.Kale

Principal
Kamla Nehru College of Pharmacy
Borkhedi gate , Near Railway crossing
Butibori, Nagpur 441108
kalemkncp@rediffmail.com
09970070562

To
Shri B E Khomne
President
Maharashtra Pharmacist Association
Mumbai, Maharashtra

Sir,

I am thankful to you for my inclusion on advisory board of the magazine to be published by MPA. I am submitting my suggestions and expectations as under.

It is heartening to know that the Maharashtra Pharmacist Association is going to publish its magazine. It will surely provide a common platform to represent the problems of pharmacy professionals. Your efforts will certainly enrich the quality pharmacy environment and will be of great benefit for the development of our profession. I wish all the success for the publication of magazine.

The mission of the pharmacy practice is to provide quality assured medication and health care products at the affordable costs for the welfare of the people and society. In the present age, health care system is facing several challenges. In particular the pharmacy people from all sections such as pharmacists, academicians, researchers, chemist and druggists, manufacturers etc are involved in the irrational competition while the beneficiaries are the physicians. Patients too have craze for medicines and are too ignorant or innocent to question the doctors. All the blame, in case of any unfortunate incident is made on the pharmacists. Hence sir through this I would like to see the articles related to

pharmacy field to upgrade and update pharmacy people from all sections. Also I would like to invite articles related to the just demands of pharmacists and their welfare in the society. Opinion should be published in order to strengthen the unity of pharmacy people and proper representation should be offered to pharmacy people in the government. This magazine of Maharashtra Pharmacist Association should become solid power station to enlighten the profession of pharmacy. It should be a strong voice to face challenges ahead.

To,
The President
Maharashtra Pharmacist Association
3, Gr. Fl, Kiran Society, Dada Patil marg,
Naupada, Thane 400 602

We would like to advertise in you esteemed magazine, "Aamhi Pharmacist!" in format as indicated below;

1. Full page	Rs. 10,000/- per insert
2. Half page	Rs. 5,000/- per insert
3. Quarterly page	Rs. 2,500/- per insert
4. Bottom space of the page (Approximately qtr. page)	Rs. 3,000/- per insert
5. Classifieds (Only for jobs)	Rs. 500/- for 30 words Rs. 100/- for next 10 words.

Subscribe to "Aamhi Pharmacist!" for One/Two/Three years :

Issue subscription rates:

		For Institutes	For members of MPA
One year	(12 Issues)	Rs. 1000/-	Rs. 200/-
Two year	(24 Issues)	Rs. 2000/-	Rs. 400/-
Three year	(36 Issues)	Rs. 3000/-	Rs. 600/-

Name: _____ Designation: _____

Company Name: _____

Address: _____

Tel. No: _____ Mobile No: _____ Email: _____

Cheque/D.D No: _____ dated _____

Drawn on (Bank Name) _____

In favour of "Maharashtra Pharmacist Association"

Date: _____

Signature: _____

सर्व औषधी दुकाने / रूग्णालये/ औषधी कंपनी / क्लिनिकल रिसर्च ऑर्गनायझेशन च्या माहितीसाठी

आपणास डी.फार्म/बी.फार्म/एम.फार्म फार्मासिस्ट जॉब करीता हवे असल्यास महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोशिएशन कडे नोंदणी करा. चांगले उमेद्वार आपणास मिळवून देण्यासाठी असोशिएशन निश्चित प्रयत्न करेल.

फार्मासिस्ट मित्रांना आवाहन !

जिवनात सर्व जण कुठले न कुठले ध्येय जपत असतात.
करीअर कोणतेही निवडलेले असो आपण सर्वांना फार्मासिस्ट असल्याचा रास्त अभिमान आहे
हे लक्षात ठेवा
फार्मसी व्यवसायामुळे आपण मोठे झालो आहोत किंवा होणार आहोत याचा विसर पडू देऊ नका
तेव्हा या फार्मसी व्यवसायाला भारत देशामध्ये सर्वोच्च स्थान मिळवून देण्यासाठी कटिबद्ध होवू या.
चला तर मग सर्व प्रथम महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोशिएशनचे सभासद बनू या !

नोकरी / जॉबसाठी सुवर्ण संधी

प्रिय फार्मासिस्ट मित्रांनो !
आपणास नव्यानेच नोकरी करावयाची असेल अथवा सध्याची नोकरी सोडून दुसरीकडे चांगला जॉब मिळवायचा असेल तर कृपया महाराष्ट्र फार्मासिस्ट असोशिएशन कडे त्वरीत नोंदणी करा.

View expressed in the articles of "Aamhi Pharmacist!" are those of authors and not of editor.
Important: while reasonable care is taken prior to publication of an advertisements. However
"Aamhi Pharmacist!" will not be responsible for contents of advertisements, nor for any loss
or damages incurred as a result of transactions with the persons advertising in this issue. It
is therefore necessary to make inquiries before sending any money or entering into any
agreements on an advertisement in any manner whatsoever.

**Printed, published and edited by Shri. B.E.Khomne Published from 103, Vakratunda,
1st Fl., A-wing, Bhakti mandir Rd., Panchpakhadi, Thane 400 602**

Email: bekhomne@yahoo.co.in Tel: 25341613 Mob: 9322235306 and printed from
M/s Maharashtra Printers and Advrtisers, Classic Plaza, Gokhale Road, Naupada,
Thane 400 602 Te: 25408299